

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4069>

BİLİNMEYEN BİR FÂL-NÂME-YILDIZ-NÂME: METALİ'Û'S-SA'ADE AN UNKNOWN FORTUNE BOOK- HOROSCOPE: METALİ'Û'S-SA'ADE

Tülay ÇULHA*

Öz

İnsanoğlunun doğaya karşı ilgisi ve merakı, geçmişten bugüne değin artarak devam etmiştir. Bu merak, öncelikle ulaşamadığı güneş, ay ve yıldızlara yönelmiş, sonrasında zaman içerisinde bunların konum ve hareketlerini gözleme yoluyla devam ettirilmiştir. Bu gözlem neticesinde insanoğlu, dünya ile yıldızlar arasında ilişki kurarak, onların hareketlerinin bir anlam taşıdığı sonucuna varmıştır. Başlarda yıldızların ve gök cisimlerinin hareketi hakkındaki incelemeleri yapan astronomi ile yeryüzündeki olaylarla yıldızlar arasında ilişkiler kurularak onları uğurlu ya da uğursuz sayan astroloji arasındaki fark ortaya konmuş; böylece *ilm-i nücûm*, büyüden ve faldan ayrı değerlendirilmiştir.

Bütün bu merak ve ihtiyaçtan doğan yeni bir tür olan fâl-nâmeler, kültür içinde yerini almıştır. Osmanlı döneminde Mehmed Su'ûdî Efendi tarafından kaleme alınmış *Metalii's-Sa'ade*, III. Murad'ın kızı Fatma Sultan'a sunulmuştur. Haremde olan kadın gibi ona sunulan eserler de tezkireciler ve edebiyat tarihçilerinin gözünden kaçmıştır. Bu bildiri de tarafımcı baskıya hazırlanmış yazma ve içeriği hakkında verilen bilgilerle bu tür değerlendirilecek, araştırmacıların bilgisine sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Fâl-nâme, Yıldız-nâme, Metalii'û's-Sa'ade, Mehmed Su'ûdî Efendi.

The interest and curiosity of human beings towards nature has increasingly continued from the past until today. This curiosity has been primarily inclined to the sun, moon, and stars which cannot be reached, and has continued by observing the positions and movements of them over time. As a result of this observation, by establishing the relationship between the Earth and the stars, mankind has concluded that their actions have a meaning. In the beginning, the difference between astronomy, which makes investigations about the movement of stars and celestial bodies, and astrology, which associates the events of the Earth and stars and consider them as auspicious and sinister, had been revealed; therefore, *ilm-i nücûm* has been evaluated separately from magic and fortune.

A new genre, the fâl-nâme, which arose due to this curiosity and need, has taken its place in cultures over the course of time. Starting with Irk Bitig from the Uighurs period, important works of this genre, which became widespread during the Ottoman period, has been given. *Metalii's-Sa'ade*, written by Mehmed Su'ûdî Efendi during the reign of Murad III among the sultans, was presented to the sultan's daughter Fatma Sultan. Just like a woman in *Harem*, some of the works presented to her were unknown and were gone unnoticed by the tezkire writers and literary historians. In this academic paper, this genre will be evaluated with the given information about the writing and the content prepared for printing by me and will be submitted for the researchers' information.

Keywords: Fâl-nâme, Yıldız-nâme (Book of Stars), Metalii'û's-Sa'ade, Mehmed Su'ûdî.

* Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, culhatulay@gmail.com

GİRİŞ

İnsanoğlunun doğaya karşı ilgisi ve merakı, geçmişten bugüne değin artarak devam etmiştir. Bu merak, öncelikle ulaşamadığı güneş, ay ve yıldızlara yönelmiş, sonrasında zaman içerisinde bunların konum ve hareketlerini gözlemlene yoluyla devam ettirilmiştir. Bu gözlem neticesinde insanoğlu, dünya ile yıldızlar arasında ilişki kurarak, onların hareketlerinin bir anlam taşıdığı sonucuna varmıştır. Mezopotamya'da başlayan ve Mısırlıların Nil Nehri'nin taşmasıyla Sirius Yıldızı arasındaki ilişkiyi keşfi sonucu bulunan tutulum çemberi, astroloji çalışmalarının temelini oluşturmuştur. Çinliler de ayın bir aylık hareketini yirmi sekiz bölüme, güneşin bir yıllık hareketini de on ikiye ayırmışlardır. Bu çalışmalar, Antik Yunan'da, Babil'de ve sonraki yüzyıllarda hemen hemen her kültürde ve coğrafyada devam etmiştir (Çelebi, 2013, 545).

İslam öncesi dönemde Araplar arasında gök cisimlerine ve doğa olaylarına tapınanlar varken İslamiyetle birlikte bu inançlar yasaklanmıştır. Emevîler ve Abbasîler döneminde astronomi, zaman zaman eleştirilmiş olsa da sonraki dönemlerde yeniden gündeme gelmiş ve sonuç olarak astronomi (*ilm-i nücûm*) ve astroloji (*ilm-i ahkâm-ı nücûm*) alanında yapılan çalışmalar artarak devam etmiştir. Başlarda yıldızların ve gök cisimlerinin hareketi hakkındaki incelemeleri yapan astronomi ile yeryüzündeki olaylarla yıldızlar arasında ilişkiler kurularak onları uğurlu ya da uğursuz sayan astroloji arasındaki fark ortaya konmuş; böylece ilm-i nücûm, büyüden ve faldan ayrı değerlendirilmiştir.

Tüm kültürlerde olduğu gibi Türk toplumunda da gök ve gök cisimleri çok önemli bir yere sahiptir. Bozkırda göçebe hayat süren Türkler, yaşamlarını şekillendirebilmek için, yazın yaylaya kışın ise kışlağa dönmek amacıyla gök cisimlerinin hareketine ve etkilerine bakarak takvimler oluşturmuşlardır. On iki hayvanlı Türk takvimi de bu ihtiyacın bir sonucu olarak doğmuştur Tüm toplumlarda olduğu gibi geleceğe ilişkin bilgi edinme; danışma ve iyiye yorma ihtiyacı neticesinde fal bakma ve kehanette bulunma geleneği de önemli bir yere sahiptir.

1. Astroloji ve Yıldız-nâme

Astroloji ve yıldızlar aracılığıyla kehanette bulunma, her ne kadar dinî açıdan yasaklansa da, insanlar bu bilgiyi, önemli kararlar alacağı zaman bir danışma ve iyiye yorma vasıtası olarak görmeye devam etmiştir. Falın yaygınlaşmasıyla birlikte nasıl bakılacağını öğreten ve bu iş için kullanılan metinler ortaya çıkmıştır. Bu ilgi, halk arasında uygulanan pratiklerle devam ettirildiği gibi sarayda yaşayan hanedan mensuplarına da sirayet etmiş, bunun sonucu olarak kişiye hayatta kalmak, insanların dış görünüşlerine göre onları tanımak, gezegenlerin durumuna göre yaşamı şekillendirebilmek amacıyla kılavuzluk görevi görmüştür.

Yıldız-nâme olarak anılan ve yeni bir tür olarak kabul edilen bu eserler, padişah ve devlet adamlarıyla ileri gelen kişilere takdim edilmiş, hatta tanınmış hattat ve müzehhiplerce de süslenmiş, minyatürlerle zenginleştirilmiştir. Saray mensupları da kılavuz niteliğinde değerlendirilen bu eserlere sahip olmuş; padişahın başka kızı ve yakınları için de bu türde eserler kaleme alınmıştır.

Yıldız-nâmeler, kişinin doğduğu gün ve saate göre, hangi burçta (12 burç) doğduğu, hangi yıldızın (Güneş, Ay, Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter ve Satürn) ve hangi unsurun (ateş, hava, toprak, su) etkisinde olduğu esasına dayanarak evlilik, iş hayatı, vb. gibi önemli işlere karar vermeden önce sonucun uğurlu olup olmadığına dair çıkarımda bulunmak amaçlı kullanılır. Genellikle münecimler, doğum anındaki burç ve yıldızın konumuna ve yıldızın düşüş ve yükselişine göre çocuğun talihini belirlemeye çalışırlar. Ayrıca burçların ve yıldızların etkilediği organlar olduğundan hareketle, astronomi tıp alanında da kullanılmaya başlanmış, hekimler yapacakları ameliyatları bu bilgilere göre planlamışlardır.

Aşağıda hakkında bilgi verilecek olan ve çalışma konusu *Metaliiü's-Sa'ade'* de ise 8a'da "insanın talihini bilmek gerektiği ve bu bilgiler ışığında hareket edilmesi gerektiği" gerçeğinden yola çıkılarak talihin nasıl öğrenileceği anlatılır. Kişinin talihinin, doğum anında burcun ve maşıkta görülen yıldızın ne olduğuyula belirleneceği açıklanır. Şayet kişinin doğum vakti bilinmezse kişinin ve annesinin ismi alınıp ebce hesabına göre sayı değerleri toplanır, çıkan sayı, on ikişer on ikişer ayrılır kalan sayının, on iki burcun hangisine denk geldiği hesaplanır. Böylece tespit edilen burca bakılarak kişinin talihi hakkında fikir sahibi olmak mümkündür.

Bir başka kullanım alanı ise iki kişinin yıldızlarının uyumlu olup olmadığını öğrenmektir. Bu iş için kişilerin isimlerinin sayı değerlerinin toplamına yapılacak aynı hesaplama burç tespit edildikten sonra kişilerin geleceğinin durumu, kitapta ilgili bölüme bakılarak öğrenilebilir.

Yazmada her burç, bir minyatürle gösterildikten sonra (yönetici yıldızı, burcun en güçlü ve en zayıf olduğu yıldızlar olmak üzere) üç yıldıza göre yorumlanır:

- Ḥamel/Koç (Mars, Güneş, Venüs)
- Ṣevr/Boğa (Merkür, Ay, Satürn)
- Cevzā/İkizler (Jüpiter, Mars, Güneş)
- Seretān/Yengeç (Venüs, Merkür, Ay)
- Esed/Aslan (Satürn, Jüpiter, Mars)
- Sünbüle/Başak (Güneş, Venüs, Merkür)
- Mîzān/Terazi (Ay, Satürn, Jüpiter)
- 'Aḳreb/Akrep (Mars, Güneş, Venüs)
- Ḳavs/Yay (Merkür, Ay, Satürn)
- Cedî/Oğlak (Jüpiter, Mars, Güneş)
- Delv/Kova (Venüs, Merkür, Ay)
- Ḥüt/Balık (Satürn, Jüpiter, Mars)

Her açıklama, kişinin dış görünüş özellikleri verildikten sonra malı, kardeşleri, babası ve mülkü, evladı, hastalığı, evliliği, korkusu ve ölümü, seferi, saltanatı, dileği, düşmanları, uğurlu günü ve gecesine ilişkin açıklamalarla sonlanır. Bu yorumlar, *Hekim Ebû Ma'ser eydür...* ifadesiyle başlar. Bu ifadeden yola çıkarak Su'ûdî'nin bu eseri, 8-9. yüzyılın en ünlü astronomi âlimi olan *Ebû Ma'ser el-Belhî* (d. 172/ ö. 272)'nin çalışmalarından yararlanarak hazırlandığını söylemek mümkündür.

İlerleyen sayfalarda yıldızlara göre doğan kişilerin, hangi mesleklere yatkın olduğuna dair liste, burçların hübût ve şerefleri, dereceleri; ayın menzilleri ve özellikleri, derece ve yönleri gibi astronomik bilgiler de verilmiştir. Örneğin,

- Satürn etkisinde bir burçta doğan çocuk, demirci, duvar delici, ateşbaz¹, ziftçi, hamal, lağımçı, tabak²,
- Güneş etkisinde bir burçta doğan çocuk, padişah, bey, altıncı³, kuyumcu, kalkancı, kazaz⁴, sarraf olur.

Eserde bu bilgilerin dışında, burçların yıldızlara göre konumlarında yapılacak eylemlerin (elçi göndermek, sefere çıkmak, evlenmek, yeni kıyafet biçirmek vs.) iyi mi kötü mü olduğuna, bu durumlarda gerçekleşen olayların ne anlama geldiğine dair tablolar, gök gürültüsü, şimşek çakması, gökkuşağı, güneş ve ay tutulması vs. gibi olayların nasıl yorumlanacağı gibi yaşama ilişkin tespitler de bulunmaktadır. Tüm bu tespitler, kullanıcıların yaşamlarını kolaylaştırma ya da eylemlerin uğurlu/uğursuz olmalarına dair öngörüyü hedeflemiştir.

2. Fâl-nâmeler

Yapılacak işin iyi mi kötü mü olacağını önceden bilme, bir kişinin yazgısını öğrenme ihtiyacını karşılayan ve bu amaçla yazılan eserlerin oluşturduğu bir diğer tür de fâl-nâmelerdir. Türk kültüründe bu konuda verilen en eski eser, 9. yüzyılın başlarında runik harfli *İrk Bitig* adlı fal kitabıdır. Bundan başka Kaşgarlı Mahmud'un *Divanü Lûgat-it Türk* adlı eserinde geçen *ırk* ve *ırkla-* terimleri de falcılık geleneğinin uzun yıllardır Türk kültüründe yaşadığının bir örneğidir. Bu kelime, her ne kadar *kam ırkladı* şeklinde örneklendirilse de falın nasıl bakıldığına ilişkin bir bilgi içermemektedir (Atalay, 1985, I/42). Türk toplulukları arasında da fal geleneği yaşamaya devam etmiş Uygurlarda kürek kemiği ile bakılan *ırk* "fal" geleneği, Orta Asya Türkleri arasında *ırk*, *ırklamak*, *ırk saçmak* gibi terim ve farklı uygulamalarla devam ettirilmiştir (Tavkul, 2007, 182).

Batıda Anadolu'da yaşayan Türkler arasında da fal önemli bir yere sahip olmuş, daha çok sözlü gelenekte hayat bulmuş, yazıya geçirilmesi daha sonraki dönemlerde gerçekleşmiştir. Fal uygulamaları da gerek kabul edilen dinin, gerek yaşanan coğrafya ve sosyal çevrenin etkisiyle farklılıklar göstermiştir. Kürek kemiği ile bakılan fallar, yerini Arap kültürünün etkisiyle yıldız-nâme ve kuralar gibi farklı alanlara bırakmıştır. Uygulamaların çeşitliliği ve pratiklerine uymak falın doğru bakılması ve geleceğin belirlenmesinde önemli olduğu için kılavuz niteliğinde eserler verilmeye başlanmıştır. Bu amaçla kaleme

¹ âteşbaz 'Donanma gecelerinde atılmak üzere fişek hazırlayan kimse, fişekçi.'

² tabak 'Deri terbiye eden kimse, tabak, sepici'

³ altıncı 'sarayın altın işlerine bakar'

⁴ kazaz 'ipekçi, ipek işleyen ya da satan kimse'

alınan eserler, 15. yy.'dan itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır (Uzun, 1995, 141).⁵ Bu ilgi, sadece eserlerle sınırlı kalmamakta; meslekî olarak da müneccimlik esnaf sınıfı içinde önemli bir rütbe sayılmaktadır. Hatta saray bünyesinde görev yapan müneccimler, remilciler ve resimli falcılar, esnaf alayında kazasker alayı içinde yüksek bir rütbede bulunmaktadır (Sezer, 1998, 10).

Fâl-nâmeler, “gaybı ancak Allah bilir” hükmünden yola çıkarak sadece yapılacak iş ve olayların hayra yorulmasından ibaret kabul edilmektedir. Abdest almak ve dua ile başlayan bir dizi dinî uygulamayla hazırlık yapılması da falın caiz olmama konusundaki tereddütleri de ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Fâl-nâmeler iki türdür (Uzun, 1995, 141):

1. Bilinenleri yorumlayarak yeni bilgiler elde etme yollarını gösterenler: kıyafet-nâme, ferâset-nâme...

2. Kura: İleride meydana gelecek olaylara ilişkin fikir yürütme esasına dayanan kurallar: Hazırlayanların isimleriyle anılırlar ve Hz. Ali, Cafer es-sadık ve Muhyiddin ibnü'l-Arabî en çok bilinen isimlerdir.

Yıldız-nâme, ihtilac-nâme ve tabir-nâmeler bu kategorilerin dışında değerlendirilen eserlerdir. Yazmada 66a'da bulunan *ihtilâc-nâme*'de de insan bedeninin sağ ve sol yönünü baştan ayak parmağına kadar detaylı bir şekilde değinmekte seğirmelerin ne anlama geldiğini tablo olarak vermektedir. Halk arasında meşhur olan bu ilim, Zülkarneyn'e ve Danyal'e nispet edilmektedir (Ertaylan, 1951, 6).

66b ile 68a' arasında ise rüya tabirine ilişkin bir *ta'bîr-nâme* bulunmaktadır. Rüyada görülen nesnelere ve olayların ne anlama geldiğine ilişkin bilgiler bulunmakta, kullanıcıya kolaylık sağlayacak şekilde tablo olarak verilmektedir. '*ilm-i ferâset*'de ise 62b-65a arası erkeklerin, 65b'de ise kadınların dış görünüşüne ait özelliklerin neye delalet ettiğine dair tablolar verilmektedir. Bu özellikler verilirken beş sayfa erkeklere ilişkin detaylı bilgilendirme yapılırken kadınlara bir sayfa ayrılması, bu eserin bir kadına sunulması ile açıklanabilir. Eser bu özelliğiyle sahibesi için, erkeklerin dış görünüşlerinden yola çıkarak onları tanımaya yönelik bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

Fal bakarken kullanılan metinlere göre ise fâl-nâmeler, üç gruba ayrılır:

1. Kuran Fâl-nâmeleri: En yaygın kullanılan fâl-nâmedir. Farklı yöntemlerle bakılan bu fal, harflerin yorumuna ve Kuran ayetlerine dayalı olarak yapılan yorumları içermektedir.

2. Kura Fâl-nâmeleri: Bu tür fâl-nâmelerde rakam ya da harflerin bulunduğu bir zar atarak, yahut kağıtlara yazılıp içinden seçerek veya bir kağıt üzerine yazılmış harf ya da rakamları gözler kapalı iken parmakla göstererek bakılır. Rakam veya harf seçildikten sonra eserde ilgili bölüme bakılarak bu kombinasyon için yapılan yorum öğrenilir. Kura fâl-nâmelerinin en tanınmış, Cafer es-Sadık'a ithaf edilenlerdir.

Metaliü's-Sa'ade'de 92a'da *Qur'a-i Ca'feriyye* adıyla verilen kura, cim (ج), ayın (ع), fe (ف) ve ra (ر) harflerinin üçer üçer çekilmesiyle bakılan bir fal olarak yer almaktadır. Falın bakılmasıyla ilgili verilen ön bilgi şu şekildedir:

Bu fâl-ı mübâreke Qur'a-i Ca'feriyye derler bir mübâreke fâldur hazret-i imâm Ca'fer-i şâdıkdan nakl olunmuşdur tutmak istediğde evvelâ sûre-i fâtiha okuyasın ba'dehu tutasın bir eki tarik-ile tutulur bir tarikî budur ki ol hurûf yazılan Qur'a üç kerre atup gelen harfleri tertîb üzre zabt edesin kanķi şahîfede ol üç harf bulunursa ol şahîfe fâluñdur veyâhûd bu dört harfi birer kâğıd pârecüğine yazasın yegirmi otuz dâne ba'dehu gözün yumasın içinden birer birer alasın üç dâne tamâm olduğdan sonra açasın ol harfleri tertîb üzre kanķi şahîfede bulursañ fâluñ oldur ve bir tarikî budur ki bu dört hurûfi bir şahîfeye seyrek yazasın ve göz yumup barmaķ ile üç kerre başa tertîb üzre zabt ede ve şahîfeye ta'tbîķ ede vallahu a'lem

(Bu mübarek fala Caferiye Kurası derler. Hz. İmam Cafer-i Sadık'tan aktarılmış mübarek bir faldır. Fal tutmak istediğinde önce Fatıha suresi okuyup sonra tutasın. Bir iki yöntemle tutulur: Bir yolu, harflerin yazıldığı zar üç kere atılır, gelen harfleri sırasıyla kaydetmelisin. O üç harfin bulunduğu sayfaya bakıp falını öğrenebilirsin. Veya bu dört harfi yirmi otuz tane kağıt parçasına yazıp gözün kapalı birer birer üç tane alasın. sonra kağıtları açıp gelme sırasına göre hangi sayfada bulursan falın odur. Bir yöntem de bu dört harfi bir kağıda aralıklı yazıp gözlerin kapalı parmakla üç kere gösteresin, sırasıyla kaydedip sayfaya bakasın.)

Yukarıda açıklandığı şekilde çekilen harflerin oluşturacağı altmış dört farklı kombinasyon için yorumlar yapılmış, yapılan yorumlar zaman zaman Kuran'dan ayetlerle de desteklenmiştir. Her yorumun sonunda ise fal, üç beyitle manzum olarak özetlenmiştir. 124b'de Su'ûdî mahlasıyla yazılmış sekiz beyitlik bir şiirle bu fâl tamamlanmıştır.

⁵ Fatih Sultan Mehmet devri âlimlerinden Mevlânâ Hâmidî'nin *Câm-ı Sühangûy* adlı eser bu türün temsilcilerindendir. Bu türe örnek bir diğer eser de Fatih'in tahta çıkamayan oğlu Cem Sultan'ın yazdığı *Fâl-ı Reyhân-ı Sultan Cem* manzum bir şiir kitabıdır.

3. Peygamber isimlerine göre düzenlenen fâl-nâmeler: Peygamberlerin isimleri veya gösterdikleri mucizelere dayanan fâl-nâmelerdir.

Metaliü's-Sa'ade'nin 125a sayfasında bulunan *fâl-ı enbiyâ 'aleyhi's-selâm* başlıklı peygamber falı da bu türe iyi bir örnektir. Diğer fallarda olduğu gibi bu falda da öncelikle falın bakılma yöntemi üç farklı şekilde açıklanmıştır. Şöyle ki:

bu fâl-ı enbiyânuñ tarîki budur ki dört satır nokta dökeseñ ba'dehu ekişer ekişer tarh edeseñ her satır başında eki kalursa haç i'tibâr edeseñ bir kalursa nokta i'tibâr edeseñ kankı şekle muvâfık bulunursa anı göreseñ Vallahu a'lem ve bir tarîki dañı budur ki reml üslûbı üzre tamâm reml edeseñ kâzı reml kankı şürete muvâfık gelürse aña göre 'amel edeseñ ve bir tarîki dañı budur ki gözün yumasin ve barmak ile başasin kankı rast gelürse anı göreseñ Vallahu a'lem bi's-şevâb

(Bu peygamber falının yöntemi budur: dört satır nokta dökeseñ, sonra ikişer ikişer ayırasın, her satır başında iki kalırsa çizgi, bir kalırsa nokta kabul etmelisin. Hangi şekle uygun düşerse o şekle bakmalısın. En iyisini Allah bilir. Bir yöntem de şudur: remil yöntemi gereği remil dökeseñ, çıkan remil hangi şekle denk gelirse ona göre hareket edersin. Bir yolu da gözünü kapatıp parmak ile işaret etmektir. Hangisi denk gelirse ona bakarsın. En iyisini Allah bilir.)

Remil dökülerek oluşturulacak on altı kombinasyon üzerinden yorum yapılır. Bu işaretlerin dokuzu iyi, yedisi kötü belirtilidir. Sa'd (uğurlu/iyi) ve nahs (uğursuz/kötü) olarak sınıflandırılmış, iyilik ve kötülük de dört derece olarak verilmiştir (Sezer, 1998, 44):

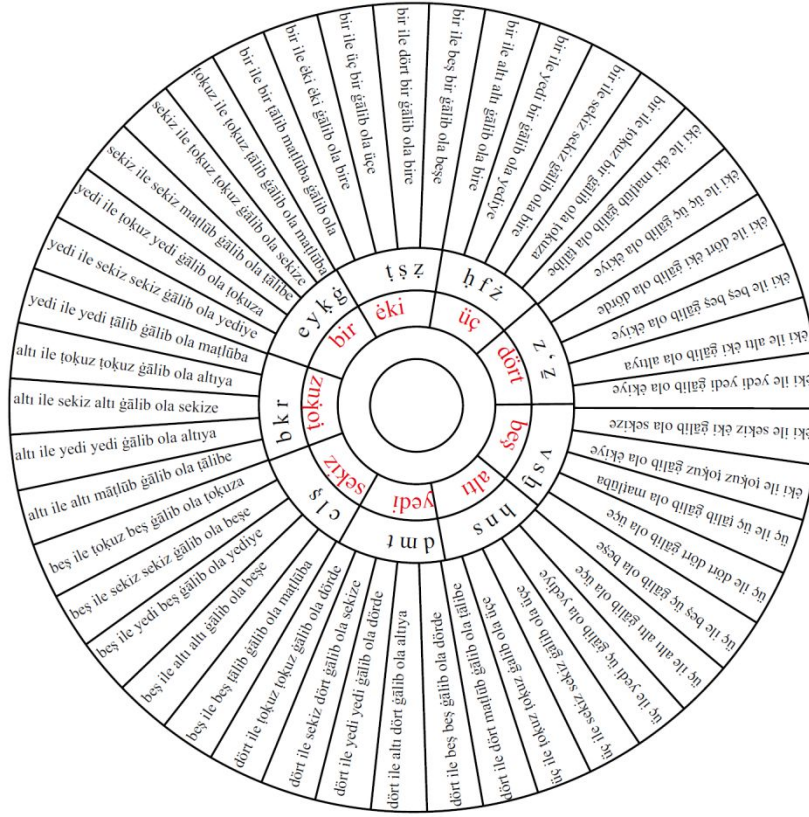
Şekil 1: Remil falı

1. derece dahil,
2. derece sabit,
3. derece hariç,
4. derece munkalip.

Her bir sayfada peygamberlere ilişkin minyatürler verildikten sonra remil falının şekli, türü, yıldızı, burcu, kaçınıcı evi temsil ettiği ve hangi konuya delalet ettiği, dört unsurdan hangisine mensup olduğu verildikten sonra yorum yapılmış, fal, iki beyitlik manzum özetle sonlandırılmıştır. Sırasıyla Şuayp, İsa, Cercis, Yunus, Nuh, Zekeriya, Yahya, Yusuf, Davud, Musa, Hızır ve İlyas, Yakup, Süleyman, İbrahim, İsmail, Eyüp peygamberlere ilişkin fallar remil yöntemiyle yorumlanmış, her ne kadar fâl-ı nebî olarak adlandırılrsa da remil falı, yedi beyitlik Su'ûdî mahlaslı bir

manzumeyle sonlandırılmıştır.

Fâl-nâmeler içinde değerlendirilmeyen fakat dilek ve niyet bakmak amaçlı kullanılan bazı daireler de bulunmaktadır. Bu daireler de iki kişi arasındaki ilişkilerin yorumlandığı ve atılacak adımların sonunun ne olacağı konusunda öngörü bildiren *dâ'ire-i büst*, *dâ'ire-i ricâl-i ğayb*, *dâ'ire-i ğâlib ü mağlûb*, *dâ'ire-i muhâbbet ü 'adâvet*, *dâ'ire-i fetih-i hişâr ve kal'a*, *dâ'ire-i levh-i hayât ve memât...* gibi küçük fallardan ibarettir.

Şekil 2: 71a dā'ire-i gālib ü mağlūb

Dilek falına örnek olarak da 134a'da bulunan fāl-ı mağbūl gösterilebilir. Bu falın nasıl bakılacağına ilişkin açıklama şu şekilde verilmiştir:

Bu fālî tutmak murād ederseñ bir aḥer kimesne ile tutmak gerekdür tarîkı budur ki evvelâ sûre-i fātîha ve üç ihlâş okıyasın ba'dehu karşıñda tūran kimesneye dēyesin ki bir elinüñ barmağların yumup saña karşı tuta ve sen daḥı öyle edesin ki ol kimesneye dēyesin-ki barmağlarından ne kadar isterse açā ve sen-daḥı ne kadar isterseñ açasın seniñ ve anuñ ne açıldı ise noḡtalara nazara edesin kañkısına muvafıḡ çıkarsa fālūñ odur Allahu a'lem ve aḥkem

(Bu falı tutmak istersen, bir başkasıyla tutmalısın. Yöntemi şudur: Önce üç İhlas, bir Fatıha suresi okumalısın. Sonrasında karşındaki kişiyle karşılıklı parmaklarını kapatıp, birlikte dilediğiniz kadar parmağınızı açasınız. Kaçar parmağınız açıldıysa noktalara bakıp hangisine denk geliyorsa ona bakmalısın. Falın odur. En iyisini Allah bilir.)

Karşılıklı iki kişinin parmaklarıyla sayı tutması esasına dayanan falda, "sen ... tuttun ben tuttum" ifadesiyle yorum yapılmış, her kombinasyon, diğer fallarda olduğu gibi üç beyitlik manzum yorumlarla tamamlanmıştır.

3. Metaliü's-Sa'ade ve Mehmed Su'ûdi Efendi

Mehmed Su'ûdi Efendi (ö. 999/1571), *Metali'ü's-Sa'ade Yenâbi'ü's-Siyâde* adlı eserini padişahın kızı Fatma Sultan için hazırlanmıştır.⁶ Çeyiz niteliği taşıyan bu kitap, sonraki yıllarda kim tarafından ve ne zaman istinsah edildiği bilinmemekle beraber Ayşe Sultan için de hazırlanmıştır. New-York'ta *Morgan Library*'de bulunan eser, her ne kadar aynı adla anılsa da gerek süsleme, resim kalitesi ve düzen bakımından, gerekse bölümlerin başlangıç ve bitişlerinde Su'ûdi tarafından yazılmış giriş ve sonuç (gazel) bölümlerinin

⁶ Eserin başında "Be-resm-i ḥazâne-i şāhibü's-sa'ade ve'l-ikbāl ü mâliketü'l-'izzü'l-celâl dürre-i tâc şāh-ı gurra cebhe-i pâdişāhî nev-bāve-i bâğ-ı 'izzet ve rifat şemere-i şecere-i ḥilâfet nihâl-i gül-zâr-ı saltanat sero-i büstân eyâlet-i ziyet-i ḥândân âl-i 'Osmanî ziver-i düd-mân çihanyâni melike-i mu'azzama maḥdüme-i mu'afḥhame nesl-i pâkize-i âl-i 'Osmanî ḥazret-i Faṭıma Sultân...." (Bu eser, gönlü saadetle dolu, ikbal sahibi, saltanat tacı alnında ışıldayan, aynı zamanda izzet ve şöhret bağının taze yemişi, hilafet ağacının meyvesi, saltanat bahçesinin taze fidanı ve Osmanlı topraklarının (başı eğilmez) servisi, Osmanlı soyunun ve cihana hükmeden hanedanın eşsiz süsü süsü kıymeti yüce sultan, padişahın cömert kızı Osmanlı hanedanının temiz neslinden olma ; devleti, izzeti ve saadeti kıyamete kadar sürecek olan Fatma Sultana yazılmıştır. Salat ve selam, amin.) ifadesinde eserin Fatma Sultan'a sunulduğu bilgisi verilmektedir.

olmaması, bu eserin Paris nüshasının yakın bir kopyası olduğunu göstermektedir.⁷ Bu kopyanın kim tarafından ne zaman istinsah edildiği bilgisi mevcut değildir.

Çalışmaya konu olan bu eser, Seyyid Mohammed b. Emir Hasan es-Suudî adlı müderris tarafından ölümünden 9 yıl önce yazılmıştır. Mehmed Su'ûdî Efendi, 991/1583 tarihinde yazdığı *Târih-i Hind-i Garbî (Hadîs-i Nev)* adlı eseriyle tanınan bir müderristir. Yazmanın 141. varlığında kendini;

Bu 'abd-i hakîr sâlik-i râh-ı mes'ûdî Seyyid Muhammed bin Emîr Hasan e's-Su'ûdî müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îd tahşîl-i 'ulûm-ı şer'iyye ve tekmil-i kemâlât-ı aşliyye-i fer'iyye edüp sâbıkâ müftî ül-İslâm olan Mevlânâ âbî's-Su'ûd efendi hizmetine yetişüp neçe yıl tefsîr-i şerîf okuyup ba'dehu anlardan mülâzım olup tarîk-i muktezâsınca neçe medâris taşarruf edüp hâlâ elli akça ile semâniye müderrisi olup devâm-ı devlet-i pâdişâhîye meşgûlüz lîkin ma'lûm ola ki bu hâlât u hayşiyât degildür illâ hazret-i şâhib-kıran ve halîfe-i zamânuñ iksîr nazar-ı inâyetleri te'sîr midür ki ibtidâi emrimüzden bu ana gelince hâşşa hizmetleri sa'âdet-ile müstes'ad u müşerref olup cenâb-ı sa'âdetlerinüñ mahşûş du'âcıları ve bendeleri olmağı 'izzet ü sa'âdet bilüp bu hayşiyet ile 'alem-i iftihârimuz evc-i âsmâna peyveste olmuşdur

(Bu aciz kul, Seyyid Muhammed bin Emir Hasan es-Su'ûdî'nin mutluluk yolunun yolcusudur. Uzun zaman, din ilimleri ve ikinci derece ilimlerin en önemlilerini tamamlayıp, eski İslam müftüsü olan Mevlana Su'ûd Efendi'nin hizmetinde yetişip uzun zaman tefsir okuyup sonra onların eğitimine uygun olarak medreseler kurup hala elli akça ile Semaniye medresesinde müderris olup padişah hizmetinde çalışmaya devam ediyorum. Fakat bu durumların onur ve şeref için olmadığı bilinir. Hz. Uğurlu hükümdarım ve zamanın halifesi, lütfunun iksiri tesir eder mi? emrettiğiniz zamandan bugüne kadar özel hizmetinizde saadette bahtiyarımıza erişip, mutluluk şerefiyle özellikle duacı ve kölesi olmayı izzet ve mutluluk kabul edip, bu şerefle iftihar bayrağımız gökyüzünde zirveye ulaşmıştır.)

sözleri ile tanıtılmış, kendisinin medresede çalışan bir müderris olduğunu ve Şeyhülislam Ebu's-Suud Efendi tarafından yetiştirildiğini ve halen Semaniye Medresesi'nde elli akça karşılığında padişah emrinde çalıştığını bildirmiştir. Bu bilgilerin dışında eserin muhtelif yerlerinde geçen beyitlerde ise Su'ûdî mahlasını kullanmıştır:

kadimî bendesi dürrür Su'ûdî

müddâmâ göre fâlında su'ûdî

(Eskiden beri (padişahın) kulu olan Su'ûdî, falında daima uğuru görsün)

* *

kapusunda bu Su'ûdî bendesin

ber-murâd êde dahı efgendesin

(Bu Su'ûdî (adlı) kölesi kapısında, bu âcizi muradına kavuştursun.)

* *

anunçündür ki târihin Su'ûdî

dédi herkes kitâb-ı şâh-ı devrân

(Onun için Su'ûdî (kitabın) tarihini devrin şahının kitabı (olarak) söyledi.)

* *

çün bu üslûb üzre itmâmın Su'ûdî gördiler

dédiler târihini yetmiş eki 'ilm oldı bu

((Ey) Su'ûdî, bu şekilde tamamını gördüklerinde tarihinin yetmiş iki ilim olduğunu söylediler.)

Kâtip Çelebi'nin kaleme aldığı *Keşfü'z-Zünûn*'da da Mehmed Su'ûdî Efendi'nin *Ravzatü'l-'ulûm ve devhatü'l-fühûm* adlı eseri olduğu ve III. Murat'a sunulduğu bilgisi mevcuttur (Yalçın, Bilge, 2014, 928). Ünlü eserinden bir yıl önce tamamladığı *Metaliü's-Sa'ade'* den kaynaklarda bahsedilmemektedir. Bu durum, eserin padişahın kızı için yazıldığı ve şahsî kullanımında olduğu ile açıklanabilir. Padişahın haremdeki gizlilik, kızları, ailesi ve hizmetinde çalışan kişilerle sınırlı kalmayıp kafes arkasında bu kişilere sunulan eserler için de geçerli olmuştur.

*Paris Bibliothek Nationale'*de bulunan ve Supplément turc 242 numarada kayıtlı, damgalı, kırmızı deri ciltli altın çerçeveli yazma, 990/1582 yılında yazılmıştır. Arapçadan tercüme edilerek hazırlanmış, 143 varak, 31×20.5 cm ölçülerindeki eser, III. Murat'ın (982/1574-1003/1595) kızı Fatma Sultan'a sunulmuştur. Her sayfada bulunan satır sayısı değişiklik göstermekle birlikte sayfalar, ortalama 27 satırdan ibarettir. Bilgiler

⁷ New-York Pierpont Morgan Librariry (Record ID: 112384, Accession number: MS M.788). Eserin orijinalini görmek mümkün olmamış; ancak mikrofili üzerinden yapılan inceleme sonucu bir değerlendirme yapılabilmektedir.

aktarılrken nesir olarak verilenlerden fazla tablo, cetvel ve şemalar kullanılmıştır. Bu yöntem, verilen bilgilerin, kullanıcı tarafından takibinde büyük kolaylık sağlamaktadır.

Eserin yazıldığı tarih iki yerde şu şekilde geçmektedir:

140b'de yer alan *Tārîh-i kitâb* başlıklı bölümde verilen tarih, dört beyitlik manzum parçanın son beytinde kırmızı mürekkeple yazılmış, altına da rakamlarla 990 not düşülmüştür.

anuñçündür ki târîhin Su'ûdi

*dédi herkes **kitâb-ı şâh-ı devrân***

Bu kelimeler alınıp hesaplandığında 990 sonucunda ulaşmak mümkündür: *kitâb-ı şâh-ı devrân* (شاه دوران کتاب) (20+400+1+2 300+1+5 4+6+200+1+50= 990)

141a'da da *târîh-i diger* başlıklı on beyitlik manzum şiirin onuncu beytinde de tarih düşürülmüş altına da rakamla 990 yazılmıştır.⁸

çün bu üslûb üzre itmâmın Su'ûdi gördiler

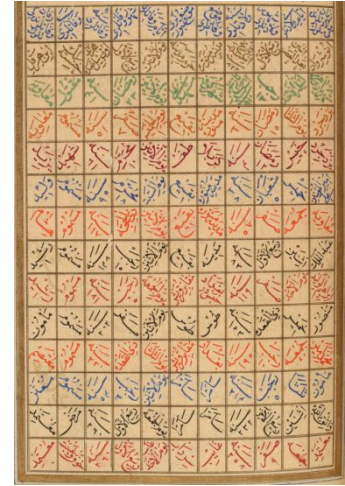
*dédiler târîhini **yêtmiş êki 'ilm oldı bu***

yêtmiş êki 'ilm oldı bu (یتیمش ایکی علم اولدی بو) (10+400+40+300 1+10+20+10 70+30+40 1+6+30+4+10=982) kelimeleri hesaplandığında 982 çıkmaktadır. Rakamla verilen tarihten yola çıkarak yanlışlık yapıldığı sonucuna varılabilir.

İtinayla kaleme alınmış yazma, harekeli bir nesih örneğidir. Gerek manzum gerekse mensur bölümlerin yazımında büyük bir titizlik dikkat çekmektedir. Çizimler ve cetvellerle verilen bilgilerin, renkli (kırmızı, mavi, yeşil, turuncu...) mürekkeple yazılması hem görsel olarak bir etki yaratmış, hem de okuyucuya tabloların ve cetvellerin takibinde kolaylık sağlamıştır.

Tablo içindeki yazılar da satır şeklinde düz bir sırada yazılmamış, geometrik şekiller oluşturacak şekilde *vefk*⁹ formunda verilerek görsellik zenginleştirilmiştir.

Başlangıcında eserin sunulduğu Fatma Sultan ve dönemin padişahı III. Murad'a övgü ile yapılan giriş bölümü sonrasında 8b'de Sultan III. Murad Han'ın bir minyatürü bulunur. Eser, giriş bölümünün ardından zodyak ve on iki burcun astrolojik tanımıyla başlar. Temelde, yıldız-nâme, tabir-nâme, *ihtilac-nâme*, ayın evreleri, gezegenlerin konumlarının iklim ve yaşam üzerine etkilerini gösterir tablolar, daireler, fâl-nâme ve tılsımlar vd... oluşan eser, hem içerdiği bilgiler açısından oldukça değerli malzemeler barındırmakta, hem de okuyucuya bilgilerin verildiği tablo ve şekillerle de görsel bir şölen sunmaktadır. Hz. Muhammed'in mezarı, Kuran'dan hikâyeler, farklı mekânlar, *aca'ibü'l-mahlukat* ve bazı olaylara ilişkin minyatürlerin bulunduğu eser, aynı zamanda minyatür, tezhip ve cilt sanatı gibi geleneksel Türk sanatlarının da çarpıcı bir temsilcisidir.

Şekil 3: vefk örneği

Yazmanın 85a ile 90a varağı arasında bulunan ve tılsımlar içeren 11 minyatür dikkat çekicidir. Cin meliklerinin¹⁰ ve iblisin minyatürlerinin üstünde verilen tılsımlar, kişinin bu doğa üstü varlıklara karşı korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu meliklerin isimleri, hizmet ettikleri melekler, günleri ve tılsımlarına ilişkin şu tablo dikkat çekicidir (Perk, 2010, 14):

⁸ Her ne kadar tarihin yazıldığı ikinci beyitte de tarih, rakamla 990 olarak verilse de harflerin hesabı 982 olarak çıkmaktadır.

⁹ vefk (< Ar. وفاق *vefk*) "bir kimsenin isteğine uygun olarak yazılmış muska" anlamındaki kelimenin genellikle tılsım yazılan kare formu için kullanılmaktadır. Karelerden meydana gelen ve içine toplandığında aynı toplam ya da anlamı veren sayı (sayı vefki) ya da harflerin (harf vefki) yazılarak oluşturulduğu tablolardır. Vefkler mevcut olduğu kare sayısına göre isimlendirilir: müseddes "altılı" içinde 36 kare bulunur, müsebbâ "yedili" içinde 49 kare bulunur. "

¹⁰ Yazmada melik olarak verilen (iyi huylu/ müslüman) cinler, Celcelutiyye duasının okunması ve uygulanması konusunda meleklerin yardımcısı *hâdim* "hizmetkar, yardımcı" olarak kabul edilir. İnsanların dileklerinin gerçekleşmesi için abdest alıp bazı ritüelleri yerine getirdikten sonra okudukları bir dua olan Celcelutiyye duasıyla talepte bulunurlar. İnanışa göre Celcelutiyye azimetinde görevli 8 melek bulunur. Sekiz melek şunlardır. Seyyid Rukyail, Seyyid Cebrail, Seyyid Semsemail, Seyyid Mikail, Seyyid Sarfeyail, Seyyid Anyail, Seyyid Kesfeyail ve Seyyid Tahyatmağyelyal dır. Tahyatmağyelyal da bunların reisidir. Bu meleklerden yedisinin yukarıda verilen tabloda da görüleceği üzere kendine ait bir günü vardır. Her birinin kendi buhuru ve yardımcı (hâdimi) bulunur. "

Tablo 1: ardî mülûk ve hâdimler

Buhuru	Ulvî Müluklar	Arzî Müluklar	Tılsım	Gezegenler	Günler	Süryani İsimleri	Arapça İsimleri	Harfler
Senderus	رُؤْفَيَانِيْل	مُذْهَبْ	☆	Güneş	Pazar	لِلطَّهْطِيْل	فَرْدُ	ف
Kübabe	جَبْرَانِيْل	مُرَّة	III	Kamer	Pazartesi	مَهْطَطِيْل	جَبْرُ	ج
Sandalı Ahmer	سَمْسَمَانِيْل	أَحْمَرُ	م	Merih	Salı	فَهْطَطِيْل	شَكُوْرُ	ش
Cavi	مِيكَانِيْل	بُرْقَانُ	井	Utarid	Çarşamba	فَهْطَطِيْل	ثَابِتُ	ث
Mastaki	صَرَافِيَانِيْل	شَمْهُوْرَشْ	IIII	Müşteri	Perşembe	نَهْطَطِيْل	ظَهِيْرُ	ظ
Karanfil	عَنْيَانِيْل	زَوْبَعَةُ	ح	Zühre	Cuma	جَهْطَطِيْل	خَبِيْرُ	خ
Laden Amberi	كَسْفَيَانِيْل	مَيْمُونُ	6	Zühal	Cumartesi	لُحْطَطَطِيْل	زَكِيْ	ز

Tabloda yer alan ardî mülûklar sütununda verilen hâdimler *melik* adıyla şöyle yer almaktadır:

Müzhîb- Pazar (*şekl-i melik-i müzehheb* 87b)

Ebyad- Pazartesi (*şekl-i melik-i esved* 87a)

Ahmer- Salı (*şekl-i melik-i ahmer* 88b)

Bürkan- Çarşamba (*şekl-i melik-i ebyaz* 88a)

Şemhûres- Perşembe (*şekl-i melik-i semhûres-i naşrânî* 89a)

Zevba'a Cuma (*şekl-i melik-i zevba'a* 85a)

Meymûn- Cumartesi (*şekl-i melik-i maymûn-sehâbî* 85b)

Bunlardan başka (*şekl-i iblîs 'aliyyü'l-la'ne* 89b), insanı uyurken basan ağırlık (*insânı uyurken başan ağırlık* 86a), humma hastalığının şekli (*humma marâzımuñ rûhâniyyesinüñ şekli* 90a) ve halka nazar değdiğinde etkili olan cinin minyatürü ve kullanılacak tılsım (*halka göz deger dedükleriniñ şeklidür* 86b) gibi tılsımlar bulunmaktadır.

4. Eserin Dil Özellikleri

16. yy.'ın sonunda yazılmış olan eserin dil özellikleri, her ne kadar Eski Anadolu Türkçesi'nden sonraki döneme rastlansa da bu döneme ait dil özelliklerinin hala devam ettiği de görülür. Düzleşme ve yuvarlaklaşma gibi özelliklerin halen süregeldiğini tespit etmek mümkündür. Eserin giriş bölümünde yoğun olarak kullanılan Arapça ve Farsça ifadeler, ilerleyen bölümlerde azalarak yerini Türkçe ifadelere bırakmıştır. Oldukça sade ve anlaşılır bir dil kullanılmış olsa da söz dağarcığı Türkiye Türkçesiyle farklılık göstermektedir.

Ünlü ve ünsüzlerin yazımında geleneksel bir yöntem kullanılmış, sözcüklerin yazımında tutarlı bir yol izlenmiştir. Manzum bölümlerde aruzun en çok kullanılan kalıplarından *fâ'ilâtün fâ'âtün fâl'ilâtün fâ'ilün*, *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* vezinleri başarılı bir şekilde kullanılmıştır. Kafiye düzeni ise *ab, cb, db...* şeklinde sıralanmaktadır. Sözcüklerin yazımında, ifadelerin düzgünlüğünde ve veznin kullanılması/ uygulanmasında gösterilen titizlik, Su'ûdî Efendi'nin müderris olması ve iyi bir eğitim almasından kaynaklanmaktadır.

5. Eserin Sosyolojik İçeriği

Bir nevi erkeleri tanıma ve kadının hükümdarın yanında önemli bir yere sahip olmak için dikkat etmesi gereken bilgileri barındıran adeta kılavuz niteliğindeki bu eser, haremdeki kadının hayat bakışı anlamında da önemli bilgiler içermektedir. Kişisel bakımın ne zaman yapılması gerektiği, hamama ne zaman girilmesi, erkeğe ne zaman elçi gönderilmesi, erkekle ne zaman birlikte olunması gerektiği, ne zaman birlikte olunursa doğacak çocuğun kız mı erkek mi olacağı ya da hayırlı mı hayırsız mı olacağı konuları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Gerek astrolojide burçların yorumu yapılırken genelde erkek üzerinden bir

değerlendirme yapılması gerek dış görünüm üzerinden insanın kişilik analizi yapılırken erkek için 6 sayfa (62b-65a) ayrılırken kadına bir sayfa (65b) ayrılması, bu eserin erkekleri tanımak üzere bir kadına kılavuz olarak hazırlandığının kanıtıdır. Ayrıca erkek analiz edilirken tüm vücut özellikleri değerlendirilip bir tahminde bulunulurken; kadın sadece cinsel organları ve cinsellik ile değerlendirilir:

'avrat cinsine müte'allik olan ferâset		Kadın görünüşünün neye işaret ettiğini gösterir	
<i>hey'ât</i>	<i>te'sîrât</i>	<i>görünüŧ</i>	<i>etkisi</i>
<i>kızıl beñizli olmak</i>	<i>ŧiddet-i ŧehvete delîldür</i>	kızıl benizli olmak	cinselliğe düŧkünlüğe işaret eder
<i>gözi gök olmak</i>	<i>nikâha ŧiddet-ile râġib olmaġa</i>	gözü mavi olmak	nikâha çok düŧkün olmaya
<i>gözi ŧomalıç olmak</i>	<i>vüs'at-i feraġa delîldür</i>	gözü yumru olmak	sevinc bolluġuna işaret eder
<i>gözi ġâyetde kızarmak</i>	<i>cimâ'dan ġâyet telezzüzine delîldür</i>	gözü çok kızarmak	cinsellikten çok hoşlanmaya işaret eder
<i>aġzı küçük olmak</i>	<i>fercün ŧarlıġına delîldür</i>	aġzı küçük olmak	vulvanın darlıġına işaret eder
<i>güleġen ve tîz tîz hareket eden</i>	<i>ŧiddet-i ŧehvete delîldür</i>	güleç ve hızlı hareket eden	ŧehvete düŧkünlüğü işaret eder
<i>aŧaġa ŧutaġ kalın olmak</i>	<i>ferc küçüklüġine delîldür</i>	alt dudaġı kalın olmak	vulvanın küçüklüġüne işaret eder
<i>dil ucu deġirmi olmak</i>	<i>ruŧûbet-i ferce delîldür</i>	dilin ucu deġirmi olmak	vulvanın nemli olmasına işaret eder
<i>boyuñ kalın olmak</i>	<i>fercün büyüklüġine ve ŧarlıġına</i>	boynu kalın olmak	vulvanın büyüklüġüne ve darlıġına
<i>bedeni üsti ve ŧutaġı kızıl ve gevdesi pek olsa</i>	<i>cimâ'a ġâyet râġib olmaġa delîl</i>	bedenin üst kısmı ve dudaġı kırmızı ve gövdesi sıkı olursa	cinselliğe çok düŧkün olmaya delil
<i>memeleri pek olmak</i>	<i>ŧiddet-i ŧehvete delîldür</i>	memeleri büyük olmak	ŧehvete düŧkünlüğü işaret eder
<i>gerisi arkası cânibine çıkmıŧ olsa</i>	<i>vüs'at-i ferce delîldür</i>	kalçası sırtı tarafına çıkmıŧ olursa	vulvanın geniŧliġine işaret eder
<i>incikleri kalın olmak</i>	<i>fercün cânibleri kalın olmaġa</i>	incikleri kalın olmak	vulvanın etrafı kalın olmaya
<i>çok çok gülmek</i>	<i>ŧiddet-i ŧehvete delîldür</i>	çok gülmek	ŧehvete düŧkünlüğe işaret eder
<i>ayaġuñ üzeri etli olmak</i>	<i>fercün büyüklüġine delîldür</i>	ayaġın üstü etli olmak	vulvanın büyüklüġüne işaret eder
<i>sâz u söze mâ'il olsa</i>	<i>cimâ'a râġib olmaġa delîldür</i>	saz ve söze eġimli olursa	cinselliğe istekli olmaya işaret eder

Tablo 2: ferâset-nâme (65b)

Sonuç olarak burada ana hatlarıyla tanıtılmaya çalıŧılan yazma eser, geleneksel Osmanlı minyatür sanatının özgün ve kayda deġer bir temsilcisi olması yanında Türk kültüründe oldukça önemli bir yere sahip olan fal geleneġinin de kaġıda dökülmüŧ bir yansımasıdır. Eser, Osmanlı haremindeki kadının hayatta kalma ve sultanın gözdesi olma yolundaki yaŧam mücadelesi ekseninde haremdeki kadının kullanımına sunulmuŧ temel bir yaŧam kılavuzudur. Bu yönüyle kültür tarihine kaynaklık edebilecek bu kıymetli metin aynı zamanda yazıldıġı dönemin inanç ve uygulamalarına tanıklık etmesi bağlamında da edebiyat tarihi içerisinde hak ettiġi konumda deġerlendirilmelidir. Dönemin biyografik kaynaklarında ve tezkirelerde kaydına rastlanmayan bu kıymetli eser yakın zamanda transkripsiyon ve Türkçe çevirisinin yer alacaġı çalıŧma olarak yayımlanarak ilim aleminin ve okurların istifadesine sunulacaktır.

KAYNAKÇA

- Adivar, A. Adnan (1991). *Osmanlı Türklerinde İlim*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Atalay, Besim (1985). *Divanü Lûgat-it Türk Tercümesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Avcı, İsmail (2018). Ali Uşşâkî'nin Manzum Kur'an Falı: Sürûr-nâme. *Bir Devr-i Kadîm Efendisi Prof.Dr. Tahir Üzgör'e Armağan*. Üzeyir Aslan, Hakan Taş, Ömer Zülfe (ed.), Ankara: Yayın Evi. S. 83-103 .
- Çelebi, İlyas (2013). Yıldızname. TDV *İslam Ansiklopedisi*, C. XXXIII, s. 545-547.
- (2012) Tılsım. TDV *İslam Ansiklopedisi*. C. XXXI, s. 91-94.
- Devellioğlu, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dizer, Muammer (1994). Ebû Ma'ser El-Belhî. TDV *İslam Ansiklopedisi*, C. X, s. 182-184.
- Duvarcı, Ayşe (1993). *Türkiye'de Falçılık Geleniği ile Bu konuda İki Eser, Risâle-i Falnâme li Ca'fer-i Sâdik ve Tefe'ülname*. Ankara: Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ertaylan, İ. H. (1951). *Falnâme*. İstanbul: Sucuoğlu Matbaası.
- Gür, Nagihan (2012). Osmanlı Geleniği Bağlamında Yıldızname, Falnâme ve Tâlinâme Metinleri. *Milli Folklor*, S. 96, s. 202-215.
- Külcü, Recep (2015). Türklerin Kültür Mirası Olarak "12 Hayvanlı Türk Takvimi". *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, S. 1/1, s. 1-5.
- Menbau Usulu-l Hikme*: <https://www.academia.edu/30964084/MENBAU-USULU-L-H%C4%B0KME-Turkish-%D9%85%D9%86%D8%A8%D8%B9-%D8%A7%D8%B5%D9%88%D9%84-%D8%AD%D9%83%D9%85%D8%A9.pdf> (Erişim: 21.02.2019)
- Özçelik, Saadettin (1996). Bir İhtilac-name Üzerine. *Milli Folklor*, S. 31-32, s. 98-111.
- Perk, Haluk (2010). *Osmanlı Tılsım Mühürleri: Haluk Perk Koleksiyonu*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi; Haluk Perk Müzesi.
- Redhouse, Sir James W. (2015). *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Sezer, Sennur (1998). *Osmanlı'da Fal ve Falnameler*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Tarama Sözlüğü* (2009). I, II, III, IV, V, VI, Ankara: TDK Yayınları.
- Tavkul, Ufuk (2007). Kıpçak Kökenli Türk Boylarında "Kürek Kemiği" ve "Kumalak Taş" Falı. *Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 2003*, C. 2, s. 181-190.
- Uzun, Mustafa (1995). Falnâme. TDV *İslam Ansiklopedisi*, C. XII, s. 141-145.
- Yalap, Hakan (2017). Yeni Bir İhtilacname/Seğirname Nüshası. *Journal of History Culture and Art Research*, S. 6, s. 682-695.
- Yaltkaya, Şerafettin, Kilisli Rifat Bilge (2014). *Keşf el-Zunun Kâtib Çelebi I-II*: Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.